

ПОВНОВАЖЕННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮРО РОЗСЛІДУВАНЬ

Одним із прогресивних та важливих кроків, спрямованих на боротьбу з корупцією в Україні та протидії злочинам, які вчиняються державним службовцями, у тому числі високопосадовцями, суддями, прокурорами, особами, які скоїли військові злочини, стало створення нового правоохоронного органу — Державного бюро розслідувань (далі — ДБР). Саме прагнення до європейських стандартів у сфері побудови незалежної, правової, соціальної держави, захисту прав та законних інтересів громадян, реформування системи державного управління слугувало потужним поштовхом до прийняття 12.11.2015 року Закону України «Про державне бюро розслідувань» (Про державне бюро розслідувань: Закон України від 12.11.2015 року № 794-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>) (далі — Закон). Відтак розробка ґрунтовних наукових досліджень, спрямованих на вивчення завдань, специфіки діяльності та правових наслідків прийняття рішень органом, який уособлює своєю діяльністю боротьбу з корупцією та організованою злочинністю в їх найбільш суспільно небезпечних проявах, є безумовно актуальними. Відомо, що Україні проблема корупції та боротьби з нею була, є, і нажалі, як показують реалії, продовжує бути. Хабарництво, розкрадання державного та комунального майна, нажива на війні та інші посадові злочини відкидають нашу країну далеко від тих ідеалів правової держави, підвалини якої закладені у Конституції. Проте Україна не стоїть осторонь проблем протидії організованій злочинності у владі, тому саме на ДБР, як центральний орган виконавчої влади, що здійснює правоохоронну діяльність з метою запобігання, виявлення, припинення, розкриття та розслідування таких злочинів, покладаються великі надії громадськості. Крім того, відповідно до ч. 4 ст. 216 КПК України (Кримінально процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. URL: № 4651-VI <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/4651-17>) передбачено, що слідчі ДБР України здійснюють досудове розслідування кримінальних правопорушень, учинених службовими особами, які займають особливо відповідальне становище відповідно до ч. 1 ст. 9 Закону України «Про державну службу», особами, посади яких належать до 1–3 категорії посад, суддями та працівниками правоохоронних органів. Відтак забезпечення національної безпеки та протидії корупції, провадження досудового розслідування — це ті завдання, виправдати які зобов'язаний новостворений орган.

Слід підкреслити, що у Законі чітко невизначене місце й роль ДБР у системі правоохоронних органів України, порядок призначення його працівників, гарантії незалежності, соціальний, правовий захист, відповідальність та низка інших принципових положень, що позитивно впливає на організацію функціонування та ефективність реалізації поставлених перед цією структурою завдань. Відтак, ми уникли, як стверджували окремі дослідники «загрози провокування «функціонального хаосу» в діяльності чинної правоохоронної системи», що створить відтік професійних кадрів у сфері боротьби зі злочинністю і розбалансуванням її фінансової та матеріально-технічної бази. Крім того, не можна оминати загрозу створення репресивного «монстра», уповноваженого здійснювати «тотальний контроль» над правоохоронною системою в Україні» (Комашко В. В. Особливості організаційно-правових основ функціонування державного бюро розслідувань як однієї з новел Кримінально процесуального Кодексу України. URL : <http://biblio.umsf.dp.ua/jspui/bitstream/123456789/217/1/23.pdf>).

На нашу думку, застосування у наукових публікаціях термінів та понять має бути виваженим, адже репресивні органи — це органи комуністичного тоталітарного режиму, які діяли на території України у 1917–1991 роках, застосовували засоби і методи державного примусу і терору стосовно конкретних осіб або груп осіб з політичних, соціальних, класових, національних, релігійних або інших мотивів, діяльність яких характеризувалася численними фактами порушення прав людини [4]. По суті, реалії сьогодення підтверджують, що ДБР здійснює свою діяльність професійно, об'єктивно та неупереджено, відбувається належний доступ до правосуддя, справедливості, а система не перетворюється на репресивний орган проти людей. Відповідно ті основні засади організації та діяльності ДБР, які викладені у ст. 3 Закону, зокрема верховенства права, справедливості; незалежності; відкритості та прозорості діяльності; політична нейтральність і позапартійність — це не декларативні норми. У зв'язку з цим ми погоджуємося з думкою Є. Д. Скулиша про те, що «до проблеми протидії корупції у вищих органах влади, судах і правоохоронних органах України потрібно підходити ширше, ніж до вирішення вузькопрофільного питання створення Державного бюро розслідувань» (Скулиш Є. Д. Проблемні питання створення Державного бюро розслідувань. URL: [file:///C:/Users/Super/Downloads/boz_2013_2_10 %20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Super/Downloads/boz_2013_2_10%20(1).pdf)). Іншими словами, для реформування правоохоронної системи держави замало прийняття низки нормативно-правових актів, потрібні конкретні дії та державна воля для виконання тієї мети та ідеї, які закладені у це реформування.

Повертаючись до аналізу ст. 1 Закону України «Про державне бюро розслідувань» (Про державне бюро розслідувань: Закон Украї-

ни від 12.11.2015 року № 794-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>) від-значимо, що про спеціальний, особливий статус цього органу у ній не йдеться. Як зазначає А. В. Малько, правовий статус, по суті, фіксує фактичний статус. Ядром правового статусу є права і обов'язки (Малько А. В. Теория государства и права: учебник. М.: Юристъ, 2001. С. 127). З урахування того, спеціальний (родовий) статус відображає особливості правового становища певних суб'єктів або їх категорій. Він базується на загальному, хоча детальніше характеризує доповнюючі права, обов'язки та пільги, передбачені законодавством для певної категорії суб'єктів (Конституційно-правовий статус людини: можливості удосконалення в Україні : колективна монографія // Праці Львівської лабораторії прав людини і громадянина Науково-дослідного інституту державного будівництва та місцевого самоврядування Національної академії правових наук України; редкол.: П. М. Рабинович (голов. ред.) та ін. Серія І: Дослідження та реферати. Львів, 2012. Випуск 24. С. 142). З приводу цього О. Бусол (Бусол О. Конституційні проблеми спеціального статусу Державного бюро розслідувань в Україні. URL: <http://nbuviar.gov.ua/index.php>) вважає, що ДБР все ж таки є державним правоохоронним органом без спеціального статусу. Власне те, що ДБР дефініційовано як «центральный орган виконавчої влади, що здійснює правоохоронну діяльність», законодавець не закладає у нього особливості спеціального статусу. Більше того, критерій виділення ДБР як державного органу зі спеціальним статусом з-поміж інших державних органів за Законом відсутній. Втім необхідно підкреслити низку особливостей цього органу, зокрема спеціальні завдання та функції, особливий порядок призначення та звільнень з посад, особливий порядок підконтрольності та підзвітності, наявність спеціальних гарантій діяльності для працівників тощо. Більше того, позиція щодо відсутності спеціального, особливого статусу цього органу має право на існування та з нею можна погодитися, проте правовий статус ДБР може змінюватися в майбутньому. Відтак, на нашу думку, правовий статус ДБР — це встановлене нормами права правове становище центрального органу виконавчої влади, що здійснює правоохоронну діяльність з метою запобігання, виявлення, припинення, розкриття та розслідування злочинів, віднесених до його компетенції та характеризується власною правосу́б'єктністю, функціями, повноваженнями, принципами діяльності, взаємовідносинами з іншими органами та посадовими особами державної влади та конституційно-правовою відповідальністю.

У свою чергу повноваження ДБР, відображені у ст.6 Закону є спеціальними, оскільки, по-перше, вони включають в себе коло правоповноважень цього суб'єкта, а по-друге, спосіб правового впливу ДБР на інші відносини. ДБР користується лише тими повноваженнями, які

впливають з окресленої статтею 6 Закону компетенції, тобто на розкриття злочинів, розслідування яких віднесено до компетенції ДБР; здійснення оперативно-розшукової діяльності та досудового розслідування злочинів, віднесених до підслідності ДБР, на підставах та в порядку, встановлених законом; здійснення розшуку осіб, які переходять від слідства та суду за злочини, розслідування яких віднесено до підслідності ДБР та ін. Слід підкреслити, що свої повноваження ДБР має обов'язково реалізовувати у відповідності з принципом законності. З урахуванням вищевикладеного, можемо підсумувати, що повноваження ДБР є особливими з урахуванням прав та обов'язків цього органу та виключних правових можливостей, які, проте, не можуть бути використані на розсуд цього органу, а тільки у формально визначений спосіб.

Науковий керівник: старший викладач кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» *Нестерчук Лілія Петрівна*.

Кантицька А. В.

студентка 1-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОГО БЮРО РОЗСЛІДУВАНЬ

29 лютого 2016 р. № 127 Постановою Кабінету Міністрів України «Про утворення Державного бюро розслідувань» (Про утворення Державного бюро розслідувань: Постанова Кабінету Міністрів України від 29 лютого 2016 р. № 127 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/127-2016-p>) було регламентовано створення зазначеного відомства. Закон про створення Державного бюро розслідувань (далі — ДБР) було прийнято 12 листопада 2015 року. Але про його створення йшлося ще в 2013 році. Тоді в квітні група країн по боротьбі з корупцією (GRECO) Ради Європи у своєму звіті про реформи в Україні написала про «повний провал України у виконанні першого пункту зі списку рекомендацій Ради Європи — про створення незалежного органу з контролю реалізації національної антикорупційної стратегії». Щоб виконати вимоги і був розроблений проект створення Державного бюро розслідувань (далі — ДБР) (В Украине начинает работу Государственное бюро расследований